Parlaimint na hEorpa
2019-2024

An Coiste um Ghnóthaí Eachtracha

2023/2106(INI)

14.9.2023

DRÉACHT-TUARASCÁIL

ar Straitéis an Aontais Eorpaigh don Áise Láir
(2023/2106(INI))

An Coiste um Ghnóthaí Eachtracha

Rapóirtéir: Karsten Lucke

PR_INI

ACHOIMRE

Leathanach

RÁITEAS MÍNIÚCHÁIN 3

TAIRISCINT I gCOMHAIR RÚN Ó PHARLAIMINT NA hEORPA 4

RÁITEAS MÍNIÚCHÁIN

Is réigiún é an Áise Láir a bhfuil tábhachtach straitéiseach ag baint leis don Aontas Eorpach. Tá rannpháirtíocht an Aontais sa réigiún bunaithe ar an straitéis don Áise Láir, a glacadh in 2019, lena ndírítear ar athléimneacht, rathúnas agus comhar réigiúnach a chur chun cinn.

Ó glacadh an straitéis, tá tosca seachtracha suntasacha ag imirt tionchair ar an réigiún, amhail cogadh foghach neamhdhleathach na Rúise i gcoinne na hÚcráine, gabháil cumhachta an Talaban ar an Afganastáin agus uaillmhianta domhanda na Síne, chomh maith le héagobhsaíocht inmheánach, go háirithe an chorraíl fhoréigneach sa Chasacstáin i mí Eanáir 2022, cniogbheartaíocht fhoréigneach tar éis agóidí i réigiún féinrialaithe Gorno-Badakhshan na Táidsíceastáine i mí na Samhna 2021 agus mí na Bealtaine 2022 agus i bPoblacht na Cara-Chalpacstáine san Úisbéiceastáin i mí Iúil 2022 agus caismirtí leantacha ar an teorainn idir an Chirgeastáin agus an Táidsíceastáin.

Is é is aidhm don tuarascáil aghaidh a thabhairt ar na deiseanna agus ar na dúshláin a bhaineann le comhar níos dlúithe idir an tAontas Eorpach agus an Áise Láir i gcomhthéacs athruithe geopholaitiúla domhanda agus réigiúnacha.

TAIRISCINT I gCOMHAIR RÚN Ó PHARLAIMINT NA hEORPA

ar Straitéis an Aontais Eorpaigh don Áise Láir
(2023/2106(INI))

Tá Parlaimint na hEorpa,

– ag féachaint don teachtaireacht chomhpháirteach ón gCoimisiún agus ó Ardionadaí an Aontais do Ghnóthaí Eachtracha agus don Bheartas Slándála an 15 Bealtaine 2019 dar teideal ‘The EU and Central Asia: New Opportunities for a Stronger Partnership’ [An tAontas Eorpach agus an Áise Láir: Deiseanna Nua do Chomhpháirtíocht Níos Láidre] (JOIN(2019)0009),

– ag féachaint do chonclúidí ón gComhairle an 17 Meitheamh 2019 maidir leis an Straitéis Nua don Áise Láir,

– ag féachaint don teachtaireacht chomhpháirteach ón gCoimisiún agus ó Ardionadaí an Aontais do Ghnóthaí Eachtracha agus don Bheartas Slándála an 19 Meán Fómhair 2018 dar teideal ‘An Eoraip agus an Áise a nascadh le chéile – Clocha coirnéil ionsar straitéis de chuid an Aontais Eorpaigh’ (JOIN(2018)0031),

– ag féachaint do theachtaireacht chomhpháirteach ón gCoimisiún agus ó Ardionadaí an Aontais do Ghnóthaí Eachtracha agus don Bheartas Slándála an 1 Nollaig 2021 dar teideal ‘The Global Gateway’ (JOIN(2021)0030),

– ag féachaint do thorthaí an 18ú cruinniú d’Airí Gnóthaí Eachtracha an Aontais agus na hÁise Láir a tionóladh an 17 Samhain 2022 in Samarkand, inar díríodh ar réitigh a fháil ar dhúshláin choiteanna,

– ag féachaint don ráiteas comhpháirteach preasa ó chinn stáit na hÁise Láir agus ó Uachtarán na Comhairle Eorpaí, a eisíodh tar éis an dara cruinniú ardleibhéil réigiúnaigh a tionóladh in Cholpon-Ata an 2 Meitheamh 2023,

– ag féachaint don Chomhaontú Comhpháirtíochta agus Comhair Feabhsaithe idir an tAontas Eorpach agus a Bhallstáit, de pháirt amháin, agus Poblacht na Casacstáine, den pháirt eile[1],

– ag féachaint don Chomhaontú le cur in ionad an Chomhaontaithe Comhpháirtíochta agus Comhair lena mbunaítear comhpháirtíocht idir na Comhphobail Eorpacha agus a mBallstáit, de pháirt amháin, agus Poblacht na Cirgise, den pháirt eile[2],

– ag féachaint don togra ón gCoimisiún an 13 Meitheamh 2022 le haghaidh cinneadh ón gComhairle maidir le tabhairt i gcrích, thar ceann an Aontais Eorpaigh, an Chomhaontaithe Comhpháirtíochta agus Comhair Fheabhsaithe idir an tAontas Eorpach, de pháirt amháin, agus Poblacht na Cirgise, den pháirt eile (COM(2022)0277

[1] IO L 29, 4.2.2016, lch. 3.
[2] IO L 196, 28.7.1999, lch. 48.

final),

– ag féachaint don Chomhaontú le cur in ionad an Chomhaontaithe Comhpháirtíochta agus Comhair lena mbunaítear comhpháirtíocht idir na Comhphobail Eorpacha agus a mBallstáit, de pháirt amháin, agus Poblacht na Táidsíceastáine, den pháirt eile[3],

– ag féachaint don Chomhaontú le cur in ionad an Chomhaontaithe Comhpháirtíochta agus Comhair lena mbunaítear comhpháirtíocht idir na Comhphobail Eorpacha agus a mBallstáit, de pháirt amháin, agus Poblacht na hÚisbéiceastáine, den pháirt eile[4],

– ag féachaint do thorthaí na Comhdhála maidir le Nascacht idir an tAontas Eorpach agus an Áise Láir, a tionóladh an 18 Samhain 2022, an dara Fóram Eacnamaíoch idir an tAontas Eorpach agus an Áise Láir, a tionóladh ón 18 go dtí an 19 Bealtaine 2023, an ceathrú Fóram Sochaí Sibhialta idir an tAontas Eorpach agus an Áise Láir, a tionóladh an 10 Márta 2023, agus an seachtú Comhdháil Ardleibhéil idir an tAontas Eorpach agus an Áise Láir maidir le hAcmhainní Comhshaoil agus Uisce, a tionóladh ón 23 go dtí an 24 Feabhra 2023,

– ag féachaint don staidéar arna mhaoiniú ag AE dar teideal Sustainable transport links between Europe and Central Asia [Naisc iompair inbhuanaithe idir an Eoraip agus an Áise Láir], arna dhéanamh ag an mBanc Eorpach Athfhoirgníochta agus Forbartha agus a foilsíodh an 30 Meitheamh 2023,

– ag féachaint don Mheabhrán Tuisceana idir an tAontas Eorpach agus an Chasacstáin maidir le comhpháirtíocht straitéiseach i réimse na n-amhábhar, na gceallraí agus na hidrigine in-athnuaite, a síníodh an 7 Samhain 2022,

– ag féachaint do thorthaí an idirphlé maidir le cearta an duine le stáit na hÁise Láir,

– ag féachaint do na rúin roimhe seo uaithi maidir leis an gCasacstáin, an gCirgeastáin, an Táidsíceastáin, an Tuircméanastáin agus an Úisbéiceastáin,

– ag féachaint do Riail 54 dá Rialacha Nós Imeachta,

– ag féachaint don tuarascáil ón gCoiste um Ghnóthaí Eachtracha (A9-0000/2023),

A. de bhrí, ó glacadh Straitéis an Aontais Eorpaigh don Áise Láir in 2019, go bhfuil tosca seachtracha suntasacha ag imirt tionchair ar an réigiún, amhail cogadh foghach neamhdhleathach na Rúise i gcoinne na hÚcráine, gabháil cumhachta an Talaban ar an Afganastáin agus uaillmhianta domhanda na Síne, chomh maith le héagobhsaíocht inmheánach, go háirithe an chorraíl fhoréigneach sa Chasacstáin i mí Eanáir 2022, cniogbheartaíocht fhoréigneach tar éis agóidí i réigiún féinrialaithe Gorno-Badakhshan na Táidsíceastáine i mí na Samhna 2021 agus mí na Bealtaine 2022 agus i bPoblacht na Cara-Chalpacstáine san Úisbéiceastáin i mí Iúil 2022, agus caismirtí leantacha ar an teorainn idir an Chirgeastáin agus an Táidsíceastáin;

B. de bhrí gur réigiún í an Áise Láir a bhfuil leas straitéiseach ag an Aontas Eorpach ann

[3] IO L 350, 29.12.2009, lch. 3.
[4] IO L 229, 31.8.1999, lch. 3.

maidir le slándáil, nascacht, éagsúlú fuinnimh agus acmhainní, réiteach coinbhleachtaí agus cosaint an oird idirnáisiúnta iltaobhaigh riailbhunaithe;

C. de bhrí gur comhaontuithe nuaghlúine iad Comhaontuithe Comhpháirtíochta agus Comhair Feabhsaithe (CCCFanna) arb iad bunchloch rannpháirtíocht an Aontais Eorpaigh leis an Áise Láir iad;

D. de bhrí gur tionóladh an chéad chruinniú idir ceannairí an Aontais Eorpaigh agus na hÁise Láir in Astana an 27 Deireadh Fómhair 2022, agus go raibh an dara cruinniú den sórt sin ann ina dhiaidh sin in Cholpon-Ata an 2 Meitheamh 2023; de bhrí go bhfuil cruinniú mullaigh na gceannairí beartaithe do 2024; de bhrí gurb ionann na cruinnithe sin agus institiúidiú breise ar chaidrimh idir an Aontas Eorpach agus an Áise Láir agus go gcomhlánaíonn siad obair an idirphlé agus na n-ardán réigiúnach atá ann cheana;

Rannpháirtíocht an Aontais Eorpaigh leis an Áise Láir

1. á chur i bhfios go láidir go bhfuil athruithe móra geopholaitiúla domhanda agus réigiúnacha os comhair an Aontais Eorpaigh agus na hÁise Láir, rud a thugann spreagadh suntasach dóibh páirt a ghlacadh i gcomhar níos láidre a rachaidh chun tairbhe don dá thaobh; ag spreagadh an Aontais Eorpaigh a rannpháirtíocht leis an Áise Láir, i bhfianaise thábhacht gheostraitéiseach an réigiúin; á chur in iúl gur geal léi an teagmháil ardleibhéil mhéadaithe idir an tAontas Eorpach agus an Áise Láir, go háirithe na cruinnithe idir cinn stáit na hÁise Láir agus Uachtarán na Comhairle Eorpaí, agus obair Ionadaí Speisialta AE don Áise Láir; á chur in iúl gur geal léi go bhfuil intinn ann maidir le treochlár comhpháirteach idir an tAontas Eorpach agus an Áise Láir a ghlacadh chun idirphlé agus comhar a chur chun cinn i réimsí sonracha; ag spreagadh an Aontais Eorpaigh chun leanúint d'athchóirithe polaitiúla agus eacnamaíocha a chur chun cinn lena neartaítear an smacht reachta, an daonlathas, an dea-rialachas agus an urraim do chearta an duine;

2. ag tabhairt dá haire gur lagaigh cogadh foghach na Rúise i gcoinne na hÚcráine a seasamh sa réigiún agus gur spreag sé an Áise Láir chun dul sa tóir ar chomhar le gníomhaithe eile, agus go bhfuil dlús curtha ag na gníomhaithe sin lena gcomhar leis an Áise Láir; á chur i bhfios go láidir gur cheart don Aontas an deis sin a úsáid chun comhar comhthairbheach a chothú;

3. ag aithint, mar thoradh ar chogadh foghach na Rúise i gcoinne na hÚcráine agus na himpleachtaí a bhaineann leis sin, go bhfuil idir dhúshláin agus deiseanna ann do stáit na hÁise Láir, a bhfuil sé de nós acu dlúthchaidreamh a choinneáil leis an Rúis; á chur in iúl gur cúis bhuartha di go bhfuil stáit na hÁise Láir ag teacht timpeall ar smachtbhannaí an Aontais Eorpaigh i gcoinne na Rúise, a bhfuil sé beartaithe leo stop a chur leis an gcogadh san Úcráin; á iarraidh ar údaráis stáit na hÁise Láir, go háirithe an Chasacstáin, an Chirgeastáin agus an Úisbéiceastáin, comhoibriú go dlúth leis an Aontas Eorpach, go háirithe lena Thoscaire Smachtbhannaí;

4. á athdhearbhú go bhfuil ról lárnach ag CCCFanna mar chreat don chomhar le stáit na hÁise Láir; ag tabhairt dá haire, agus é ina ábhar imní di, go bhfuil CCCF leis an gCirgeastáin, ar tugadh an chaibidlíocht ina leith chun críche in 2019, fós gan síniú; á iarraidh ar an gComhairle agus ar an gCoimisiún na saincheisteanna atá fós gan réiteach a réiteach agus CCCFanna leis an gCirgeastáin agus leis an Úisbéiceastáin a shíniú gan

a thuilleadh moille chun go bhfeidhmeoidh an Pharlaimint a sainchearta maidir leis na comhaontuithe sin a dhaingniú; á chur i bhfáth maidir le mainneachtain comhaontuithe den sórt sin a shíniú tar éis na caibidlíochtaí a thabhairt i gcrích, go gcuirtear amhras ar chreidiúnacht an Aontais Eorpaigh mar ghníomhaí domhanda;

Comhar réigiúnach

5. á chur i bhfios go láidir an acmhainneacht mhór a bhaineann le comhar comhthairbheach maidir le forbairt inbhuanaithe, nascacht, fuinneamh, amhábhair chriticiúla agus slándáil, agus an Áise Láir ina réigiún lárnach don nascacht Oirthear agus Iarthar; á chur i bhfáth, chun go n-éireoidh le Global Gateway, nach mór don Aontas tacú lena phleananna uaillmhianacha le gníomhais agus cistí a shlógadh; á chur i bhfios go láidir a thábhachtaí atá sé an Conair Thras-Chaispeach a fhorbairt mar nasc malartach idir an Áise agus an Eoraip agus a thábhachtaí atá sé oibriú chun infheistíocht a mhealladh agus deireadh a chur leis na scrogaill a sainaithníodh sa staidéar a rinne an Banc Eorpach Athfhoirgníochta agus Forbartha;

6. ag tabhairt dá haire dlúthchaidreamh seanbhunaithe stáit na hÁise Láir leis an Afganastáin agus a rannpháirtíocht phragmatach atá ag dul ar aghaidh leis an Talaban, rud nach n-aithníonn siad mar sin féin, ón ngabháil cumhachta in 2021; á chur i bhfios go láidir go bhfuil ról lárnach ag stáit na hÁise Láir maidir le cobhsaíocht a áirithiú san Afganastáin trí chabhair dhaonnúil, leictreachas, deiseanna trádála agus tionscadail nascachta chomhpháirteacha a sholáthar; ag spreagadh Thoscaire Speisialta an Aontais Eorpaigh don Afganastáin leanúint de bheith ag comhoibriú go dlúth le contrapháirtithe i stáit na hÁise Láir mar chuid d'idirphlé idir an tAontas Eorpach agus an Áise Láir maidir leis an Afganastáin; ag aithint gur limistéar ríthábhachtach í an Áise Láir chun antoisceachas reiligiúnach, sceimhlitheoireacht agus líonraí gáinneála ar dhrugaí a shrianadh agus go bhfuil brú imirce méadaithe uirthi mar gheall ar an ngéarchéim dhaonnúil leanúnach san Afganastáin;

7. á thabhairt chun suntais ról an Aontais Eorpaigh mar dheontóir tábhachtach cabhrach don réigiún; á chur i bhfios go láidir a thábhachtaí atá sé cur chuige aontaithe a ghlacadh mar Fhoireann na hEorpa, mar go bhfágann sé sin gur féidir sineirgí a chruthú agus tionchar na gníomhaíochta a rinneadh a uasmhéadú agus go léiríonn sé tairbhí an chomhair iltaobhaigh; á chur i bhfáth gur gá infheictheacht chúnamh agus infheistíocht an Aontais Eorpaigh a áirithiú;

8. ag tabhairt dá haire go bhfuil an t-athrú aeráide, daonra atá ag dul i méid agus riachtanais eacnamaíocha ag cur brú méadaitheach ar acmhainní uisce san Áise Láir; á chur i bhfáth go bhfuil gá le comhar réigiúnach níos dlúithe maidir leis an ábhar sin idir tíortha réamhtheachtacha agus iartheachtacha chun coinbhleachtaí maidir le dáileadh agus úsáid acmhainní uisce a chosc; á chur in iúl gur geal léi ardáin réigiúnacha, amhail an Ciste Idirnáisiúnta maidir le Muir Aral a Shábháil, lena spreagtar idirphlé agus comhar idir stáit na hÁise Láir; á mheabhrú gur bunaíodh idirphlé comhshaoil idir an tAontas Eorpach agus an Áise Láir chun tacú le cobhsú Mhuir Aral agus chun bainistiú níos fearr ar acmhainní uisce a chothú;

An daonlathas agus cearta an duine

9. ag tathant ar stáit na hÁise Láir cloí lena n-oibleagáidí maidir leis an daonlathas agus cearta an duine, ag tabhairt dá haire go bhfuil sé sin i gcomhréir freisin leis na Comhaontuithe Comhpháirtíochta agus Comhair agus le Scéim na bhFabhar Ginearálaithe Plus; á chur i bhfios go láidir a thábhachtaí atá sé idirphlé rialta maidir le cearta an duine a choinneáil ar bun le stáit na hÁise Láir, ós rud é gur ionstraim é an t-idirphlé sin chun urraim do chearta an duine agus do shaoirsí bunúsacha a chur chun cinn agus mar fhóram chun saincheisteanna ar cúis imní iad a ardú; á iarraidh ar thoscaireachtaí an Aontais Eorpaigh agus ar ionadaíochtaí na mBallstát san Áise Láir leanúint de ról gníomhach a imirt maidir le faireachán a dhéanamh ar an staid ar an láthair, oibriú le cosantóirí chearta an duine agus freagairt do sháruithe ar chearta an duine agus do ghéarleanúint arna spreagadh go polaitiúil, lena n-áirítear trí fhreastal ar thrialacha agus trí chuairt a thabhairt ar phríosúnaigh pholaitiúla;

10. á chur i bhfios go láidir na heasnaimh bhunúsacha dhaonlathacha san Áise Láir, atá fós ann, agus á thabhairt chun suntais an ról tábhachtach a d'fhéadfadh a bheith ag an tsochaí shibhialta maidir le tacú le hathchóirithe agus le dea-rialachas sa réigiún; á chur in iúl gur oth léi an cur chuige sriantach a glacadh i dtionscnaimh reachtacha maidir le heagraíochtaí neamhrialtasacha agus na meáin, lena laghdaítear an spás do ghníomhaíochtaí na sochaí sibhialta; ag tabhairt dá haire go bhfuil pobail óga dhinimiciúla ag stáit na hÁise Láir ar cheart deiseanna a thabhairt dóibh a bheith rannpháirteach go fóinteach i múnlú thodhchaí a dtíortha; á chur in iúl gur geal léi gníomhaíochtaí an Fhóraim Shochaí Sibhialta idir an tAontas Eorpach agus an Áise Láir agus á iarraidh ar an Aontas Eorpach feabhas a chur ar a thacaíocht don tsochaí shibhialta;

11. ag tabhairt dá haire gur gá borradh a chur faoi athléimneacht na hÁise Láir i gcoinne na bréagaisnéise trí mheáin neamhspleácha agus ábhar neamhspleách a chur chun cinn i dteangacha áitiúla, trí litearthacht sna meáin a mhéadú agus trí chúrsaí spriocdhírithe a eagrú d'iriseoirí áitiúla; á chur in iúl gur cúis bhuartha di an méadú atá ag teacht ar líon gabhálacha iriseoirí agus blagálaithe, agus bagairtí maidir le heagraíochtaí neamhspleácha meán a dhúnadh; á áitiú nach mór urraim do chearta iriseoirí, blagálaithe neamhspleácha agus cosantóirí chearta an duine a áirithiú, nach mór cosaint ar chiapadh, brú agus bagairtí a ráthú dóibh agus nach mór aon ionsaithe ina gcoinne a imscrúdú;

12. á chur in iúl gur cúis bhuartha di go bhfuil foréigean inscnebhunaithe, idirdhealú agus ciapadh mionlach agus daoine LGBTIQ fós forleathan san Áise Láir agus ag tathant ar rialtais na hÁise Láir na sáruithe sin ar chearta an duine a chosc trí dhlíthe agus bearta iomchuí;

13. á chur i bhfios go láidir gur cheart don Aontas Eorpach leas a bhaint as a íomhá dhearfach san Áise Láir trí dhul i mbun níos mó taidhleoireachta cultúrtha agus poiblí; ag moladh teagmháil duine le duine agus soghluaisteacht a chothú, deiseanna san oideachas agus san eolaíocht a chur ar fáil trí chláir Erasmus+ agus Fís 2020 agus an turasóireacht a mhéadú;

°

° °

14. á threorú dá hUachtarán an rún seo a chur ar aghaidh chuig an gComhairle, chuig an gCoimisiún agus chuig Leas-Uachtarán an Choimisiúin / Ardionadaí an Aontais do Ghnóthaí Eachtracha agus don Beartas Slándála, agus chuig Uachtaráin, Rialtais agus Parlaimintí na Casacstáine, na Cirgeastáine, na Táidsíceastáine, na Tuircméanastáine agus na hÚisbéiceastáine.